

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος NAVIS αναπτύχθηκε, χάρη στη συνεργασία επιστημονικών οργάνων με κοινούς σκοπούς και αντικείμενο έρευνας, ένας δικτυακός τόπος, που επέτρεψε, σε περίωτα των περιορισμών που επιβάλλουν τα φυσικά γεωγραφικά σύνορα, τη δημιουργία ενός «musee imaginaire» («εικονικό μουσείο») της αρχαίας ναυτιλίας. Τη χώρα μας εκπροσώπησε το Ινστιτούτο Ελληνικών Αρχαιολογικών Ερευνών (Ι.Ε.Α.Ε.), ένας ερευνητικός φορέας με μακρόχρονη και σημαντική προσφορά τόσο στη χαρτογράφηση του ελληνικού υποβρύχιου χώρου όσο και στη μελέτη, τη δημοσίευση, την προστασία και την ανάδειξη των ενάλιων αρχαιοτήτων. Ο Χρήστος Αγουρίδης (Γενικός Γραμματέας του Ι.Ε.Α.Ε. και αρχαιολόγος της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων) μας παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά της βάσης δεδομένων NAVIS και την εμπειρία που αποκτήθηκε από τη συμμετοχή του Ι.Ε.Α.Ε. σε ένα πρόγραμμα δημοσίευσης αρχαιολογικών αρχείων στο Διαδίκτυο, συμπληρώνοντας τα θέματα ανάπτυξης ψηφιακών αρχαιολογικών αρχείων, που πραγματοποιήθηκαν οι προηγούμενες συνεντεύξεις.

Η βάση δεδομένων NAVIS στο Διαδίκτυο. Συνέντευξη με τον Χρήστο Αγουρίδη

Θα θέλατε να μας περιγράψετε τα κύρια χαρακτηριστικά και τους σκοπούς του προγράμματος NAVIS;

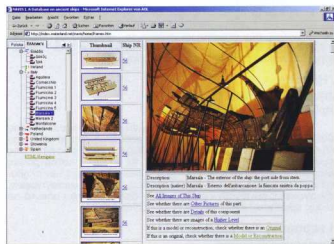
Το πρόγραμμα NAVIS I (1996-98) υλοποιήθηκε με χρηματοδότηση της Γενικής Διεύθυνσης Χ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετά από πρόταση του Μουσείου Αρχαίας Ναυτιλίας (Museum für Antike Schifffahrt des Römisch-Germanischen Zentralmuseums) στο Mainz της Γερμανίας, που ανέλαβε και τον συντονισμό του έργου (Dr. Barbara Pflerdehirt, Dr. Allard Mees). Αναγνωρίζοντας ότι η γνώση για τα αρχαία πλοία και τη ναυσιπλοία αποτελεί σημαντικό επιστημονικό τομέα και ιδιαίτερο κεφάλαιο της ευρωπαϊκής πολιτισμικής ιστορίας, το πρόγραμμα αποσκοπούσε να συγκεντρώσει τα δεδομένα για τα ναυαγία και τα αρχαία πλοία σε ευρωπαϊκά μουσεία και οργανισμούς, καθιστώντας τα προστά στην επιστημονική κοινότητα και το ευρύτερο κοινό διαμέσω μιας βάσης δεδομένων στο Διαδίκτυο. Από τα κυριότερα ερευνητικά κέντρα και μουσεία ναυτικής αρχαιολογίας της Ευρώπης επιλέχθηκαν ενίοτε φορείς που θα συμμετείχαν στην ανάπτυξη της βάσης, συγκεντρώνοντας και διαβιβάζοντας το επιστημονικό υλικό, το οποίο διαχειρίζονται οι ίδιοι, αλλά και άλλου αναφέρει φορείς. Στην αρχική φάση συμμετείχαν τα ακόλουθα μουσεία και ερευνητικά κέντρα: Guernsey Museums & Galleries (Channel Islands),

Shipwreck Heritage Center (Hastings, Μεγάλη Βρετανία), Nationalmuseets Marinarkeologiske Forskningscenter (Roskilde, Δανία), Museum für Antike Schifffahrt (Mainz, Γερμανία), Soprintendenza Archeologica di Ostia (Ιταλία), Nederlands Instituut voor Scheep-en onderwater-Archeologie (Lelystad, Ολλανδία), Museo de Arqueología Marítima y Centro Nacional de Investigaciones Arqueológicas Submarinas (Cartagena, Ισπανία) και το Ινστιτούτο Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών από την Ελλάδα. Στη συνέχεια, συμμετείχαν από την Ιταλία τα Μουσεία της Aquileia και της Marsala, και από την Πολωνία το Ναυτικό Μουσείο του Gdansk, ενώ διαρκώς προστίθενται νέες χώρες εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο της βάσης (Γαλλία, Βέλγιο, Σουηδία, Ιρλανδία, Σλοβενία, Ελβετία κ.ά.). Για να εκπροσωπηθεί κατά τον καλύτερο τρόπο η πολυμορφία των πολιτισμικών εννοιών και των εμπλεγμένων πλοίων, χρειάστηκε να διευρυνθούν τα χρονολογικά όρια που είχαν αρχικά προβλεφθεί. Το περιεχόμενο της βάσης δεδομένων, όπως τελικά διαμορφώθηκε, συμπεριλαμβάνει πλοία και ναυαγία από την Ευρώπη και τη Μεσόγειο από τα προϊστορικά χρόνια, όπως τα ναυαγία στο Δοκό και τα Ίρια της Αργολίδας, μέχρι τα πρώτα μεσαιωνικά χρόνια, που αντιπροσωπεύονται με παραδείγματα από τη Δανία.

Τόσο για την προαγωγή της έρευνας όσο και για τις ανάγκες παρουσίαισής του ευρύτερου κοινού, χρησιμοποιήθηκαν στη βάση δεδομένων ποικίλα εικονογραφικά τεμάχια, που αντιστοιχούν στα διαφορετικά στάδια μελέτης – από την ανακάλυψη του ναυαγίου, τη μελέτη των καταλοίπων in situ, τη δημοσίευση και την παρουσίαση στο ευρύ κοινό – των 115 πλοίων ή ναυαγίων και των φορητών που μετέφεραν. Δημοσιεύονται αρκετές εκατοντάδες εικόνες με τις λεζάντες τους (φωτογραφίες, σχεδιαστική αναπαραστάση πλοίων και τμημάτων τους, χαρτογραφικά υλικά, τρισδιάστατα μοντέλα), καθώς επίσης εκτενή κείμενα και ειδικό λεξιλόγιο για την περιγραφή των τμημάτων των πλοίων.

Πώς παρουσιάζεται το περιεχόμενο στον επισκέπτη του δικτυακού τόπου;

Υπάρχουν πολλά είδη παρουσιάσεων για να εξυπηρετηθούν διαφορετικές ανάγκες πληροφόρησης και απομνημόνευσης των παρεχόμενων. Ο αναγνώστης πρέπει κατ' αρχήν να επιλέξει μία από τις γλώσσες στις οποίες έχουν μεταφραστεί τα περιεχόμενα (καθώς και οι οδηγίες χρήσης της βάσης). Κύρια στοιχεία του περιεχομένου αποτελούν οι εκτενείς παρουσιάσεις των έντεκα μουσείων και επιστημονικών ιδρυμάτων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, καθώς και των άλλων φορέων, και ο λεπτομερής κατάλογος των καταγεγραμμένων στη βάση δεδομένων πλοίων και ναυαγίων. Ειδικά στον κατάλογο, οι παρεχόμενες πληροφορίες αφορούν στην ανακάλυψη και την κατάσταση διατήρησης του πλοίου, τη χρονολόγηση, τον τύπο πλοίου και τη λειτουργία του, τα κατασκευαστικά χαρακτηριστικά, τα στοιχεία συντήρησης των καταλοίπων του, το φορτίο, την απεικόνιση της θέσης εύρεσής του χάρτη και τρισδιάστατων μοντέλων αναπαραστάσεως του πλοίου, όπου αυτά υπάρχουν. Ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε τρεις τρόπους παρουσίαισής των πληροφοριών: με μορφή είτε κειμένου και συνοδευτικών εικόνων, είτε αποσπικτικού δείκτη, είτε αποκλειστικά του εικονογραφικού υλικού (εικ. 1 και 3). Στην ενότητα αυτή προβλέφθηκαν ακόμη συνδέσεις προς επιλεγμένους δικτυακούς τόπους με θέμα τα αρχαία πλοία και τη ναυπηγική; για παράδειγμα, για την αρχαία Ελλάδα, η σύνδεση προς τη ψηφιακή βιβλιοθήκη κλασικής αρχαιότητας «Περίεργα» (του αμερικανικού Πανεπιστημίου Tufts) προσφέρει επιλογή αρχαίων κειμένων που αναφέρονται στις τριηρίες, ενώ άλλες συνδέσεις παρέχουν πρόσθετο εικονογραφικό υλικό, όπως εικόνες της τριηρίας «Ολυμπιάς», που κατασκευαστικά πρόσφατα με βάση τις εικονογραφικές μαρτυρίες. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα να εξερευνηθεί κανείς σχεδιαστικές απεικονίσεις ορισμένων τύπων πλοίων με ταυτόχρονη εμφάνιση της ονομασίας των τμημάτων τους στη σκιά γίνονται της βάσης (προς το παρόν μόνον δύο τέτοιες απεικονίσεις είναι διαθέσιμες, παράδειγμα: εκ. 4) ή ακόμη να επιλέξει πλοία ως προς συγκεκριμένα κριτήρια και να προβάλει στο χάρτη της Ευρώπης στοιχεία που χαρακτηρίζουν τα πλοία ή τα ναυαγία αυτής της «εικονικής ομιχλώδους» (π.χ. ποια από τα καταγεγραμμένα πλοία ήταν πολεμικά ή ποια ήταν κατασκευασμένα από έλιτο ξύλινο κ.κ.κ.). Η αναζήτηση στο περιεχόμενο της βάσης δεδομένων γίνεται με λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποιή-

Εικ. 1. Οθόνη παρουσίασης του φονηικού πολεμικού πλοίου (Marsala Punic Warship, 241 π.Χ.) που βρέθηκε στη Σικελία και εκτίθεται στο Μουσείο της Marsala (Libyaeum). Ενεργοποιώντας ένα από τα εικονίδια της λίστας εμφανίζεται σε άλλο παράθυρο η επιλεγμένη εικόνα σε μεγαλύτερο μέγεθος (σύνθεση δύο οθονών της βάσης NAVIS).

Εικ. 2. Από την έκθεση των κεραμικών ευρημάτων του κυπρο-μικηναϊκού ναυπηγείου του Ακρωτηρίου της Ι.Ε.Ν.Α.Ε. και εγκαθίστασης, που οργανώθηκε με φροντίδα του Ι.Ε.Ν.Α.Ε. το 1998.

θήκαν για την καταγραφή των πλοίων και των ναυαγίων στη βάση δεδομένων NAVIS (π.χ. με τους όρους από το ειδικό λεξιλόγιο περιγραφής των αρχαίων πλοίων, που αναπτύχθηκε ειδικά για τις ανάγκες της βάσης). Την τεκμηρίωση των αρχαίων πλοίων συμπληρώνουν ειδικά θέματα, όπως ο ρόλος του ατόλου στην εξάπλωση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, το εμπόριο στη ρωμαϊκή εποχή, η ναυσιπλοία των Vikings κ.ά. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο επισκέπτης του δικτυακού τόπου αποκτά μια ιδέα από την πολυμορφία της αρχαίας και μεσαιωνικής ναυπηγικής στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο.

Με ποιον τρόπο συνεισφέρει το Ι.Ε.Ν.Α.Ε. στην ανάπτυξη της βάσης και ποια είναι η αποτίμησή της συμμετοχής σας στο πρόγραμμα NAVIS;

Το Ι.Ε.Ν.Α.Ε. προσέφερε κατ' αρχήν πληροφορίες από τρία ναυαγία, για τα οποία είχε διενεργήσει τις υποβρύχιες έρευνες και το υλικό των οποίων έχει δημοσιευθεί πλήρως ή παρουσιάζεται με τη μορφή προδημοσιεύσεων στο περιοδικό *Ενάδια*. Πρόκειται για τα προϊστορικά ναυαγία της γνωστής της "Υδρας νησιού Δοκού" (το αρχαιότερο μέχρι σήμερα γνωστό ναυαγίο, που χρονολογείται στην Πρώτη Εποχή του Χαλκού, περί το 2200 π.Χ.) και των Ιρίων Αργολίδας (περ. 1200 π.Χ., εικ. 2), καθώς και το κλασικής εποχής ναυαγίο της Αντιδραγονέρας Κυθήρων (δευτερο μισό 4^{ου} αι. π.Χ.), του οποίου η μελέτη δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί (εικ. 3). Ο συνθήκης Βυθού δεν επέτρεψε δυστυχώς σε κανένα από τα παραπάνω ναυαγία τη διατήρηση τμημάτων των αρχαίων πλοίων, για τα οποία οι γνώσεις μας προέρχονται από έμμεσες πηγές, κυρίως από εικονογραφικές μαρτυρίες. Για καθένα από τα τρία ναυαγία προσφέραμε πλούσιο εικονογραφικό υλικό, ιστορικό της ανακάλυψής και της ανασκαφικής έρευνας, καθώς και συντακτικές παρουσιάσεις των αποτελεσμάτων της μελέτης των πολύ σημαντικών φορτίων τους. Στο Δοκό, για παράδειγμα, το πλουσιότερο κεραμικό σύνολο, μαζί με τον μηλικό οφισμό και τους μυλολίθους από προϊστορικά πετρώματα από την περιοχή του Σαρωνικού του μετέφερε το πλοίο, έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί αποδεικνύει, μεταξύ άλλων, την ύπαρξη ενός συστήματος διαμεταφορικού εμπορίου μεταξύ των παρακείμενων θέσεων του Αργοσαρωνικού κατά την Πρώτη Εποχή του Χαλκού, με κέντρο πιθανότατα την αργολική Δέρα. Στην Αντιδραγονέ-

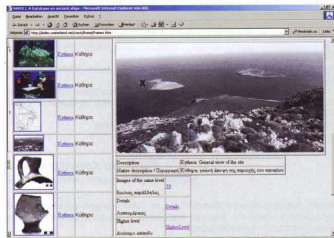
ρα Κυθήρων αξίζει να σημειώσουμε τον μεγάλο αριθμό λιθίνων αγκυρών. Τα αγγεία καθημερινής χρήσης και τα μαυλιβδίνα αντικείμενα, πιθανότατα από τον εξαρτισμό του πλοίου (εικ. 3).

Βασικό εργαλείο για την υλοποίηση της βάσης ήταν η εκπόνηση, κατόπιν έρευνας στη σχετική βιβλιογραφία, ενός γλωσσαρίου ναυτικών όρων που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του προγράμματος. Έτσι δημιουργήθηκε στα Ελληνικά μια βασική ορολογία για τα κύρια τυπολογικά, λειτουργικά και κατασκευαστικά χαρακτηριστικά ενός πλοίου, που επιτρέπει στον αναγνώστη να πραγματοποιήσει αναζήτηση στο περιεχόμενο της βάσης στα Νέα Ελληνικά (για τα κατασκευαστικά χαρακτηριστικά οι απαντήσεις αφορούν μόνον στα υπολόγια πλοία της βάσης, εκτός των ελληνικών, αφού για την Ελλάδα δημοσιεύονται τα προαναφερθέντα ναυαγία και το φορτίο τους). Το λεξιλόγιο περιγράφει, προερχόμενο από τις αποδείξεις δημοσιεύσεων και την επίκληση κάθε φορά ενός δόκιμου όρου, συνοδεύεται από τις απαραίτητες επεξηγήσεις των όρων. Τα ελληνικά λεξιλόγια παραβλήθηκαν με την ειδική ορολογία στην αγγλική κυρίως γλώσσα, και παρατηρήθηκε, όπως είναι γνωστό από άλλες γνωστικές περιοχές, η διαφορά στη σύλληψη και την έκφραση των εννοιών και η έλλειψη ακριβούς επίκλισης των όρων που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές γλώσσες. Κατά την έρευνα γύρω από τη ναυτική ορολογία προέκυψαν ενδιαφέροντα στοιχεία από τη σύγκριση μεταξύ αρχαίας ελληνικής, παραδοσιακής και νέας ελληνικής γλώσσας. Για λόγους ευχερισίας, ως λέξεις-κλειδιά για την αναζήτηση στη βάση δεδομένων επιλέχθηκαν τελικά οι πλέον δόκιμοι όροι στα Νέα Ελληνικά.

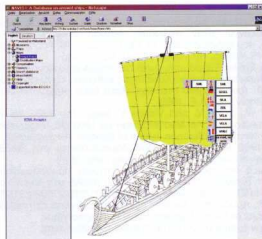
Η συμμετοχή μας στο πρόγραμμα NAVIS ήταν μια ευκαιρία παρουσίασης των ελληνικών ναυαγίων στο ευρύτερο κοινό του Διαδικτύου, αλλά και επικοινωνίας και ανταλλαγής απόψεων σε θέματα ενόπιων αρχαιολογίας στο πλαίσιο ενός κύκλου ειδικευμένων επιστημόνων. Επιβεβαιώθηκε δυστυχώς η έλλειψη τόσο ειδικών στη ναυτική αρχαιολογία όσο και εμπειρίας σε θέματα τεκμηρίωσης και χρήσης των ψηφιακών τεχνολογιών στα μουσεία που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Η συνεργασία αυτή έθεσε τις βάσεις για τη συστηματική της περιγραφής και την ανάπτυξη σχετικών προτύπων για τα αρχαία πλοία, για μια μεθοδολογία διεξαγωγής επιστημονικής τεκμηρίωσης που θα διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στα μέλη της επιστημονικής κοινότητας αλλά και την παρουσίαση των σχετικών θεμάτων στο ευρύ κοινό. Αυτή η εμπειρία, καθώς και η συμμετοχή μας στην ανάπτυξη ενός συστήματος πληροφόρησης στο Διαδίκτυο, θα μπορούσαν στο μέλλον να χρησιμοποιηθούν στην αρτιότερη προβολή των δραστηριοτήτων και των επιστημονικών έργων του Ι.Ε.Ν.Α.Ε.

Πρόκειται να συνεχιστεί το πρόγραμμα NAVIS; Υπάρχουν νέοι στόχοι και επιδιώξεις;

Η δεύτερη φάση του προγράμματος (NAVIS II), στην οποία συμμετέχει και το Ι.Ε.Ν.Α.Ε., βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη: προβλέπεται

Εικ. 3. Πλούσια εικονογραφική τεκμηρίωση χαρακτηρίζει την παρουσίαση εικονογραφικού υλικού από το ναυαγίο της Αντιδραγονέρας Κυθήρων στη βάση NAVIS (σύνθεση δύο οθονών της βάσης NAVIS).

Εικ. 4. Σχεδιαστική απεικόνιση ρωμαϊκού πολεμικού πλοίου που χρησίμευε για τη μεταφορά στρατιωτών και του οποίου τα κατάλοιπα βρέθηκαν κοντά στο Ρήνο, στο Mainz (τέλος 3ου-αρχές 4ου αι. μ.Χ.). Παράδειγμα εμφάνισης της ονομασίας των τμημάτων του σε οκτώ γλώσσες (Image map).

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

να ολοκληρωθεί το θέμα το 2002 και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Museum für Antike Schifffahrt der Mainz ε-ξοκλήσει να είναι ο συντονιστής του προγράμματος.

Στόχοι της β' φάσης του προγράμματος είναι: α) ο συνεχής ε-μπλουτισμός και η ενημέρωση της βάσης του NAVIS με νέο υλικό, ενώ παράλληλα καταβάλλεται προσπάθεια επίλυσης των ποικίλων προβλημάτων σχεδιασμού της βάσης δευτερογενών β) η θεματική διεύ-ρυνση με την εισαγωγή υλικού που θα αφορά στην οικονομία των αρχαίων πλοίων και τα αρχαία λιμάνια (το πρόγραμμα αυτό είναι ήδη σε ανάπτυξη: <http://www.intersitem.com/waterfronts/MenuEN.htm>) και γ) η συνεργασία με φορείς από άλλες χώρες εκτός Ε.Ε., όπως το Ισραήλ (CMS Center for Maritime Studies, Πανεπιστήμιο της Haifa) και η Πολωνία (Ναυτικό Μουσείο του Gdansk). Το I.E.N.A.E. ανέλαβε να συγκεντρώσει για τους σκοπούς του προγράμματος υλικό σχετικό με τα αρχαία πλοία και τα λιμάνια της Κύπρου.

Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται να καλυφθεί όσο το δυνατόν πιο οφρακί η ναυτική ιστορία και αρχαιολογία στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο και να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την επικου-ρική των ναυτικών πολιτισμών, τους ναυτικούς δρόμους και την α-νάπτυξη του θαλάσσιου διαμετακομιστικού εμπορίου.

Πηγές για την ενάδια και τη ναυτική αρχαιολογία

Μικρή βιβλιογραφία

- Basch, L., *Le musée imaginaire de la marine antique*, Αθήνα, 1987.
- Delgado, J. P. (ed.), *British Museum Encyclopedia of Underwater and Marine Archaeology*, Λονδίνο, 1997.
- Grace, V., *Amphoras and the Ancient Wine Trade*, Princeton, 1979 (Excavations at the Athenian Agora, Picture Book no 6).
- Höckmann, O., *Antike Seefahrt*, Μόναχο, 1985.
- Morrison, J. S., Coates, J. F., Rankov, N. B., *The Athenian Trireme: The History and Reconstruction of an Ancient Greek Warship*, Cambridge, 2000 (2η έκδοση).
- Pomey, P. (επιμ.), *La navigation dans l'antiquité*, 1997.
- Parker, A. J., *Ancient Shipwrecks of the Mediterranean and the Roman Provinces*, Οξφόρδη, 1992 (British Arch. Reports, 580).
- Thockmorton, P., *History from the Sea*, Λονδίνο, 1987.

Πρόγραμμα NAVIS

Διάθεση της βάσης NAVIS:

- <http://index.waterland.net/navis/home/frames.htm>.
- Howell, A. C., «Shipwrecks on the Web: Greensey Museum and the NAVIS Project», Bearman, D., -Trant, J. (εξδ.), *Museums and the Web 1999*, Pittsburgh, 1999 (στο cd-rom με το πρακτικό του συνεδρίου και <http://www.archimuse.com/mw99/papers/howell/howell.html>).
- Bill, J., «NAVIS 1, a cooperative project in Maritime Archaeology, supported by the EU», *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde*, 8, Μάιος 1997, <http://www.www.natmus.dk/nmf/nb/8/english/ART5.htm>.

I.E.N.A.E. και ενάδια αρχαιολογία

- Δημοσιεύσεις για τις δραστηριότητες και τις έρευνες του I.E.N.A.E. παρουσιάζονται στην περιοδική έκδοση *ENALIA* και *ENALIA ANNUAL*, που εκδίδονται από το 1989, εκδόσεις Ν. Τσοούλκου, Πατρί-σίου 77-79, Αθήνα, τηλ. 8834118 (νέα διεύθυνση).
- Από την Ενάδια Κύπρο στον μυχό του πελοπόννησου Αργού. Το ναυτι-κό του Ακρωτηρίου Ιρίων. Κατάλογοι εκδόσεις, Το Κυπριο-Μικραϊκό φορτίο του ναυαγίου στο Ακρωτήριο Ιρίων. Αρχαιολογικό Μου-σείο Σπυτιών, I.E.N.A.E., 1999.
- Phelps W., Lotos Y. and Vichos Y. (eds), *The Point Iria Wreck: Interconnections in the Mediterranean ca.1200 BC*. Proceedings of the International Conference, Island of Spetses, 19 September 1998, Athens 1999 (επιλεγμένα άρθρα δημοσιεύονται στη διεύθυνση: <http://www.ancientcyprus.ac.uk/Papers/index.htm>).
- Σύντομες παρουσιάσεις των ερευνητικών προγραμμάτων της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων και του IENAE στο δικτυακό τόπο του ΥΠ.ΠΟ.: <http://www.culture.gr/2/12/215/21502/g21503.html> (I.E.N.A.E., προσοχή: η διεύθυνση που σημειώνεται στη σελίδα του ΥΠ.ΠΟ. έχει αλλάξει), Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων: <http://www.culture.gr/2/12/214/21408/g21408e1.html>.

Επιλογή δικτυακών τόπων με θέμα τη ναυτική αρχαιολογία

- ICOMOS, International Committee on the Underwater Cultural Heritage, <http://www.pim.wa.gov.au/Museum/public/ICOMOS.html>.
- «Diving into Shipwrecks internet project», Western Australian

Maritime Museum, <http://www.mm.wa.gov.au/> και <http://www.mm.wa.gov.au/Museum/ht.html>.

- «L'archéologie sous les mers», επιλέγει για την ενάδια αρχαιολογία στο δικτυακό τόπο του γαλλικού ΥΠ.ΠΟ., στο πλαίσιο των οποίων η Madrague de Giers, <http://www.culture.gouv.fr/culture/archeosurf/>.
- Σε επεισοδίο της σειράς «Scientific American Frontiers» (28.3.2000, παραγωγή) του αμερικανικού τηλεοπτικού δικτύου PBS (και του Scientific American) για την προϊστορική αρχαιολογία, ανα-φέρεται μεταξύ άλλων και το πείραμα κατασκευής, από τον Χάρη Τζόλα και ομάδα αρχαιολόγων, της «Παπιρέλλας», ενός μικρού κω-πήλατου πλοίου από πάπυρο, παρόμοιο με εκείνα που οι ειδικοί πι-στεύουν ότι χρησιμοποιούνταν στην προϊστορική εποχή στο Αιγαίο. Μεταγραφή των διαλόγων της εκπομπής σε κείμενο: <http://www.pbs.org/saf/transcripts/transcript1004.htm>. Για το βίνεο της εκπομπής σε όμοια σύνδεση: <http://www.pbs.org/saf/archive.htm>, στη συνέχεια σημειώστε στα πεδία αναζήτησης: Category=Archaeology και Keyword= Paper Boat. Σύντομο βιογραφικό του Χ. Τζόλα, προέδρου του Ελληνικού Ινστιτούτου Προστασίας Ναυτικής Παράδοσης: http://www.pbs.org/safarchive/3_ask/archive/bio/104_tzalas_bio.html, και οι απαντήσεις του στις ερωτήσεις των τηλεθεστών: http://www.pbs.org/safarchive/3_ask/archive/qna/32/104_tzalas.html.
- δικτυακός τόπος για το πλοίο Κυρήνεια II, από την ανακάλυψη έως την ανασύσταση του πλοίου από το γινωστό ναυαγίο στην Κύπρο, δημοσίευση του Υπουργείου Πολιτισμού και Εκπαίδευσης Κύπρου στο Διαδίκτυο: <http://www.greece.org/poseidon/work/cyprus/cypro2k1.html>.
- Εκπαιδευτικό υλικό για τη ναυτική αρχαιολογία από το Πανεπιστή-μιο Bangor της Ουαλίας, History and Archaeology of the Ship, πλού-σιο οικονομιακό υλικό, μεταξύ άλλων, και για το πλοίο της Κυρή-νειας, <http://cma.soton.ac.uk/HistShip/shipind.htm>, καθώς επίσης και λίστα με δικτυακούς τόπους, <http://cma.soton.ac.uk/HistShip/nautilus.htm>.
- Το Ινστιτούτο Ναυτικής Αρχαιολογίας (Institute of Nautical Archaeology) του Πανεπιστημίου του Τέξας (TAMU) προσφέρει ει-κονογραφικό υλικό από τις υποβρύχιες ανασκαφές του ΙΝΑ, βιβλιο-γραφία για τη ναυτική αρχαιολογία και συνδέσεις προς δικτυακούς τόπους, <http://ina.tamu.edu/inaname.htm>.
- Κατάλογοι δικτυακών τόπων με θέμα τη ναυτική αρχαιολογία από την Archaeology on the Net (AON), <http://www.serve.com/archaeology/uwater.html>.

Ειδήσεις από τον ηλεκτρονικό τύπο

- Πρόσφατη ανακάλυψη πλοίου ελληνοιστικής εποχής με φορτίο αι-μοφόρων στο ναυτικό δρόμο μεταξύ Ρόδου και Αλεξάνδρειας, Phaneuf B. A., Detweiler T. K., Bethge T., «Special report: deepest wreck», *Archaeology*, 54:2, March/April 2001, <http://www.he.net/~archaeol/0103/etc/wreck.html>, και η ίδια είδηση από την *Athens News* http://athensnews.dolnet.gr/athweb/nathens.print_unique?e=C&f=12903&m=A11&a=3&eidos=S.
- Αναποκρίσεις του BBC World News για τις υποβρύχιες αρχαιολο-γικές έρευνες στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου: http://news.bbc.co.uk/1/english/world/middle_east/newsid_775000/775558.stm http://news.bbc.co.uk/1/english/world/middle_east/newsid_940000/940067.stm.
- Σύντομη παρουσίαση της ανακάλυψης του ναυαγίου της Κυρήνειας (Αγγλικά), Extracts from the Kyrenia Shipwreck by Susan Womer Katzev in the Athenian, March 1982 <http://www.pio.gov.cy/features/history/kyrenia.htm>.

Κατερίνα Χαρατζοπούλου

Αρχαιολόγος, Ειδικευμένη στην Τεκμηρίωση

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται στους κκ. Νίκο Τσοούλκο για την ευγενική παραχώρηση υλικού και Δημήτρη Κουρκουμέλη για τη συμβολή του στην πραγματοποίηση της συνέντευξης.

Στο επόμενο τεύχος συνέντευξη με την Φανή Μαλλούχου-Τυλιό και τον Γιάννη Αλεξόπουλο, παρουσίαση της βάσης δεδομένων για την τεκμηρίωση των αναστηλωτικών εργασιών στην Ακρόπολη.
Επικοινωνία: στη διεύθυνση του περιοδικού ή kcharatzo@aol.com.